

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

MOTSHEGANONG/SEETEBOSIGO 2024

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2

Pampiri e, e na le ditsebe di le 13.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO di le THARO e leng A, B le C.

KAROLO YA A: Tekatthaloganyo (30)
KAROLO YA B: Tshobokanyo (10)
KAROLO YA C: Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso ya puo (40)
2. Araba dipotso TSOTLHE.
3. Simolola KAROLO NNGWE le NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
4. Thala mola morago ga KAROLO NNGWE le NNGWE.
5. Nomora karabo NNGWE le NNGWE jaaka potso e nomorilwe.
6. Tlogela mola mo magareng ga dikarabo tsa gago.
7. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.
8. Nako e e tshitshinngwang:

KAROLO YA A: Metsotso e le 50
KAROLO YA B: Metsotso e le 20
KAROLO YA C: Metsotso e le 50
9. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO**POTSO 1**

1.1 Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA A (TEMANA)

1	Rraagwe Tlhokomelo o ne a setse a godile, tsa lefatshe a di bone. Tsatsi lengwe mosimane a tla ka kgamele e tletse mašwi. A fitlha a apaya logala, a tsholela monnamogolo. Fa a lo fetsa a ikgora menwana. A kopa mosadimogolo go mo siela metsi. A leba mosimane e kete o a mo keleka. 'Ngwanaka, o tlhokomele mmaago. Ke ena lesedi la bosakhutleng,' a bua a diga tlhogo. A naya mosadi le mosimane seatla. A atla mosadimogolo. Lethe la wela fa fatshe. A bo a laetse, go fedile. Ba itse gore o ile.	5
2	Mmaagwe Tlhokomelo a mmiletsa fa thoko a bua nae ka iketlo. Serepa se ne se phuthetswe ka lesela le lesweu. Fa ba se leba dikeledi tsa mahutsana tsa tshologa mo matlhong a bona. Ga feta metsotsonyana go se ope yo o buang. 'Mogoloo, maloba, o ne a re o leka go dira marekisetso a ditlhapi. O ne a ikaeletse go aga ntlo e kgolo ya go tsenya ditlhapi kwa Maung. Fa a goroga kwa hoteleng ya Gaborone a kopana le monna mongwe, a mmolelela fa a ne a ya kwa Bokalaka.	10
15
3	A mo kopa gore a mo pege. A mmolelela gore o tla mo duedisa madi a terena fela, a go ya kwa Francistown. A re go tloga foo ena o tla fetela kwa Maung. O ne a ikaeletse gore fa a goroga koo o tla batla banna gore ba mo tshwarele ditlhapi mo nokeng. O rile o tla ya kwa bankeng go ya go adima madi a a kana ka dipula tse di makgolo a matlhano, a ya ka ona kwa Maung. Koloji ya BA 786 ya mo tsaya. Fa ba goroga fa Malotwane mokgweetsi a emisa koloji, a mo supa ka tlhobolo mo tlhogong, a mo tseela madi otlhe. Fa a sena go dira jalo a mo tlhaba ka terata mo sehubeng gore madi a dutlele ka fa teng ga mpa. A mo tshwara thamo ka mabogo a mabedi, a mmeta go fitlhela a neela mowa.	20
25
4	Go tswa foo a mo tsaya, a mo latlhela mo gare ga seporo sa Malotwane, se se yang bokone jwa Botswana. Ya re terena e tlhaga ya emisa, a bonwa ke mokgweetsi le bapalami. 'Wena o belegwe ka ona ngwaga oo, kgwedi e le ya Ngwanaitseele, mme wa fitlhela gore o esi mo lelapeng, o letlhomela, ngwanaka. O ntheetse ka ditsebe tsoopedi, ngwanaka.'	30
5	'Jaanong kgato e e neng ya tsewa go senka mmolai wa gagwe ke efe?' 'Ngwanaka, ka nako eo, ke ne ke le kwa masimong, ke lema. Rraago o ne a seyo mo gae, a le kwa mekoting. Ka se ka ka itse gore nka dira eng. Ka tlhoka le epe kgakololo. Ka ineela. Ke ka moo mogoloo a re tlogetseng ka teng,' a bua a ntse a iphimola dikeledi ka kobo ya gagwe e e dibata, e e onetseng.	35

6	Mosadimogolo a simolola go bedisa bojalwa go thusa Tlhokomelo mo dithutong tsa gagwe. Fa Tlhokomelo a sena go fetsa dithuto tsa materiki a romelwa kwa moseja go ya go ithuta dithuto tsa BA. gone. Morago ga dingwaga tse tlhano a boela gae. Fa sefofane se goroga kwa Gaborone a amogelwa ke mmaagwe le ba bangwe ba losika. 'Dumela, ngwanaka' mosadimogolo a bua a ntshitse seatla go dumedisa. 'A ke a go itse?' mosimane a bua a gatela pele kwa thekesing e e yang toropong.	40
7	Mosadimogolo a sala a tsidifetse, a lela. Tlhokomelo a atamela mosweu mongwe, Fania, a mo atla fa pele ga botlhe. Ba ya hoteleng. Moletlo wa lenyalo wa rulagannngwa. Ya re fa moletlo o ntse o jewa mosadimogolo a sebelwa ke mongwe mme a tla a ngwangwaela, a tlisitse matlho. 'Mosadi ke wena, o batla eng mo moletlong wa me?' 'Ngwanaka,' mosadimogolo a leka go bua mme ga pala. 'Tloga fa! Ga re go itse,' mosimane a bua a tsholetsa galase ya seno se se tagang.	45
8	Morago ga dikgwedi di le tharo lenyalo la ga Tlhokomelo la thubega, mosadi a ikela le naga. Tlhokomelo a bona lekgarebe le tswa mo khasinong. A le pega mo koloing, a le solofetsa nyalo. Morago ga dibeke di le pedi a mo rekela palamonwana ya maemo a a kwa godimo. Ba nyalana. Morago ga dibeke di le tharo ya re monna a ile tirong, Kemontle a sala a gogola gotlhe, madi le diaparo tsa gagwe le tsa monna, a palama sefofane, a boela Zambia kwa a neng a na le monna teng.	55

[E nopotswe le go rulagannngwa go tswa go: *Mathaithai*, Cedric LS Thobega]

1.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Mogolowe Tlhokomelo o ne a ya kwa ... fa a tla bolawa.

- A Maung
 - B Bokalaka
 - C Francistown
 - D Malotwane
- (1)

1.1.2 Ke polelo efe e e supang fa rraagwe Tlhokomelo a ne a tsofetse thata? (2)

1.1.3 Go ya ka temana serepa se ne se phuthetswe ka eng? (1)

1.1.4 Maikaelelo a ga mogolowe Tlhokomelo e ne e le afe fa a fitlha kwa Maung? (2)

1.1.5 Mogolowe Tlhokomelo o ne a adimile makgolo a le makae a dipula go tswa kwa bankeng? (1)

1.1.6 Tlhalosa ka dintlha DI LE PEDI gore mokgweetsi o bolaile mogolowe Tlhokomelo jang? (2)

- 1.1.7 Go ya ka temana, goreng rraagwe Tlhokomelo a ne a mo kopa go sala a tlhokometse mmaagwe? (2)
- 1.1.8 Tlhokomelo o ne a ithutela dithuto dife kwa moseja? (1)
- 1.1.9 Puo e Tlhokomelo a neng a e lebisitse kwa go mmaagwe ya go re 'Tloga fa! Ga re go itse,' e thalosa eng? (2)
- 1.1.10 Mosadimogolo o itsitse jang gore Tlhokomelo o a nyala? (2)
- 1.1.11 Mosadi wa ntlha wa ga Tlhokomelo e ne e le mang? (1)
- 1.1.12 Ke ka ntlha ya eng rraagwe Tlhokomelo a ne a sa itse gore morwae o tlhokafetse? (1)
- 1.1.13 Kemontle o kgaogane jang le Tlhokomelo? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.1.14 Fa o lebile goreng mokgweetsi wa sejanaga a ne a latlhela mogolowe Tlhokomelo mo gare ga seporo sa terena? (2)
- 1.1.15 A mmaagwe Tlhokomelo o ne a tswelala go tsenya Tlhokomelo sekolo le fa rraagwe le mogolowe ba tlhokafetse? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2 Sekaseka setshwantsho se se latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)

[Se nopotswe go tswa go: www.google.visual.comprehension]

- 1.2.1 Mokoloko o o mo setshwantshong ke wa go dira eng? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2.2 O bona jang gore letsatsi le ne le fisa? Neela DI LE PEDI. (2)
- 1.2.3 Fa o lebile ke ka ntlha ya eng bagodi bangwe ba ntse fa fatshe? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO**POTSO 2**

Buisa temana e e latelang (TEMANA C), mme morago o kwale tshobokanyo ka go ntsha dintlha di le SUPA tsa botlhokwa tse o tshwanetseng go di ela tlhoko pele o dira moletlo.

1. Kwala dipolelo tse di nang le dintlha di le SUPA, mme mafoko a gago a se ke a feta masomeasupa (70).
2. Dinomoro tsa dipolelo di kwalwe go simolola ka 1–7.
3. Kwala ntlha e le NNGWE mo polelong.
4. Kwala ka mafoko a gago mo go kgonegang, mme o sa fetole bokao jwa temana.
5. Kwala palogotlhe ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C**GO LOGA MAANO A GO DIRA MOLETLO**

Kgato ya ntlha ya go ipaakanyetsa moletlo o o atlegileng ke go akanya ka lebaka le le go tlotlheletsang go dira moletlo le se o batlang go ipona o se fitlheletse. Netefatsa gore dikgato tsotlhe tse o di tsayang di tlaa go thusa go fitlhelela maikaelelo a gago. Moletlo o mongwe le o mongwe o tlhoka botshepegi le tirisano mogo fa go ipaakangwa ka botlalo. Abela batho ditirwana go sa ntse go na le nako! O tshwanetse go ipaakanya dikgwedi di le nne kgotsa di le thataro, go ya ka mofuta wa moletlo. Letlha la moletlo le botlhokwa gonne o tlaa kgona go bona palo ya batho ba ba tlleng go nna teng. Akanya ka malatsi a boikhutso a botlhe le bokhutlo jo boleele jwa beke. Fa o tlhopha lefelo, lebelela ditlhokego tsa balalediwa. Netefatsa gore lefelo le o le tlhophang le babalesegile, le a kgatlhisa, go bonolo go le fitlhelela le gore dikoloi di na le lefelo la tsona. Theko e ka nna kwa godimo fa o sa reke go ya ka tekanyetso. Akanya ka madi a o batlang go a dirisa mme o ipotse gore a a tllile go lekana ditlhokego tsa gago. Meletlo e mengwe e tlhoka tiriso ya mabone, dikhomputara le setlhatlosa lentswe gore e atlege. Leka didiriswa tsotlhe tsa thekenoloji gore o se ke wa taboga ka motsotso wa bofelo. Fa e le gore o tllile go neelana ka dijo netefatsa gore o tlotla ditso le ditumelo tse di farologaneng, le batho ba ba jang dijo tse di rileng ba a tlhokomelesega.

[E fetoletse go tswa go: *Macmillan Year Planner*, 2017]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIPOPEGO TSA PUO LE MELAWANA YA TIRISO YA PUO

POTSO 3: PHASALATSO

Sekaseka phasalatso e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D

BA SETHEO SE SE DIRANG KA KOPO YA MADI BA TLAA BO BA LE TENG

09:00 GO FITLHA KA 14:00
LAMATLHATSO, 5 NGWANAITSEELE

LEBENKELE LA DIBUKA, DIJO LE DIND E TLA BO E LE NTLETSETLETSE
DIAPARO DI TLA BO DI LATLHWA

**DIKGAISANO TSA LETSATSI
LA TSHIRELETSO YA
DINTŠWA**

PUG RESCUE
South Africa

SANBS

[E nopotswe go tswa go: www.google.party.places]

3.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Mafoko a 'Diaparo di tla bo di latlhwa' a bontsha puo e e ... ya malepa a phasalatso.

- A tlabosang
- B rategang
- C digelang
- D ungwileng

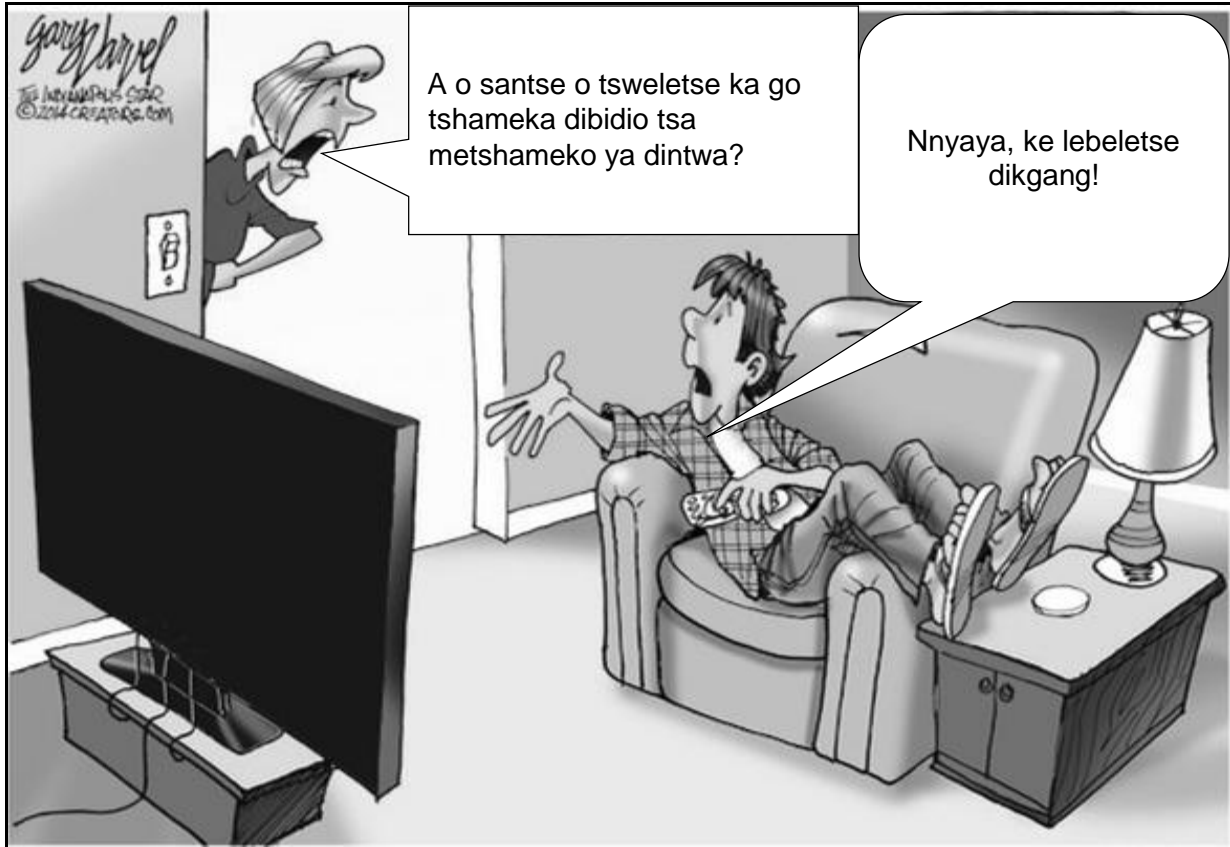
(1)

- 3.2 Phasalatso e bua ka ga eng? (1)
- 3.3 Neela dilo di le pedi tse di tlaa bong di rekisiwa go ya ka phasalatso e. (2)
- 3.4 Goreng setheo sa SANBS se tlaa bo se le teng kwa dikgaisanong tse? (2)
- 3.5 Fa o lebile goreng phologolo e e mo setshwantshong e rwesitswe kuane le digalase tsa matlho? (2)
- 3.6 Kwala polelo e e latelang mo puopegelong.
Barulaganyi ba re: 'Diaparo di tlaa bo di latlhwa.' (2)
- [10]**

POTSO 4: KHATHUNU

Sekaseka khathunu e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E

[E nopotswe go tswa go: www.google.video.games]

4.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Dipudula tse di dirisitsweng mo setshwantshong di kaya ...

- A go akanya.
- B go itumela.
- C go bua.
- D go tshega.

(1)

4.2 Naya dilo DI LE PEDI tse di bontshang gore mosimane o ne a iketlile.

(2)

4.3 O bona ka eng gore mme yo o mo setshwantsong o a omana?

(1)

4.4 Goreng mme yo o mo setshwantshong a itshwere matheka?

(2)

4.5 Fa o lebile o ka re goreng mme yo o mo setshwantshong a sa batle mosimane a tshameka dibidio tse di bontshang dintwa?

(2)

4.6 Dirisa kutu ya lediri 'tshameka' mo polelong go supa ledirilefeteledi.

(2)

[10]

POTSO 5: TIRISO YA PUO

5.1 Buisa temana e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

Molobe, e bong moeteledipele wa bogwera, a goa basetsana, a re: 'Lotlhe sianelang kwa kgotleng kwa kgosing!' Ya nna semenempona ke go bone. Ba re suthu! Ba sala ba ntshitse mabele a bona mo serameng, go gopotswe kwa kgotleng.

Basetsana ba goroga. Fa ba goroga, kgosi e ne e itshwere ditedu. Ya di lesa. 5
Ya gotlholo. Ya ntsha peipi mo leganong ka mosi o ne o tladitse kgotla yotlhe ka monko wa yona. Kgosi ya tsenya peipi mo kgetseng. Kgosana ya laela basetsana go tlhomagana. Basetsana ba sala ba tlhomagane jaaka ditshoswane di ikagela seolo.

'Lebang lotlhe kwano!' Ya re fa kgosi e laya basetsana, ga re tudududu! ... 10
Difatlhego tsa basetsana di le ditshweu o ka re ngwedi gareng ga bosigogare. Ba leba kgosi ka tidimalo. Marama a bone a motilwe letsoku. Batsadi ba mangwane ba fiwa sedibelo, mongwe le mongwe. Se e le sa bana ba bone, setlolo. Batsadi ba phatlaladiwa botlhe. Sedibelo se, ba ne ba se neelwa mo sephiring. Dilo tse dingwe ga di buiwe tlhe, go a re motho a ithute go lotlela 15
molomo fa go tlhokafala. Kgosi ya nna mo seporeng, ya re: 'Kgonamang re bone!'

[E nopotswe go tswa go: *Molodi wa Dikgang*: CLS Thobega]

5.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Polelo e e latelang: a goa basetsana, a re:

'Lotlhe sianelang kwa kgotleng kwa kgosing!' ke sekao sa ...

- A puosebui.
- B puopegelo.
- C polelopate.
- D polelotswako. (1)

5.1.2 Dirisa lekgethi 'mongwe' mo polelong e o e itlhametseng. (2)

5.1.3 Kwala polelo e e latelang go nna paakajaanong.

Sedibelo se, ba ne ba se neelwa mo sephiring. (2)

5.1.4 Dirisa leemedi 'bona' mo polelong jaaka tlhalosi ya kopanelo. (2)

5.1.5 Nopola letlhaodi la mmala mo temaneng o bo o le dirise mo polelong e o e itlhametseng. (2)

5.1.6 Nopola leinakgopolo mo polelong e e latelang, mme morago o le dirise mo polelong e o e itlhametseng.

Ba sala ba ntshitse mabele a bona mo serameng, go gopotswe kwa kgotleng.

(2)

5.1.7 Dirisa leetsi 'tudududu' mo polelong e o e itlhametseng.

(2)

5.1.8 Nopola leadingwa go tswa mo setlhangweng sa F.

(1)

5.2 SETLHANGWA G

'Bafedile, tota o ya go simolola leng go ithuta fa mpuru a setse a faretse jaana? Ga ke bolo go hupela pelo ya me e elela kgodu e khibidu fa ke gopola kwa nna le wena re tswang teng - malatsi a rona a bonyana mmogo, malatsi a rona le ditsala tsa rona; re tshega, go le monate.

Gompieno o fetogile, ga ke itse ...'

E ne e se ka maikaelelo go a digela, fela sengwe sa mo bipa kgokgotso: ya ne e kete a ka ngaa jaaka losea. Boitumelo a didimala sebakanyana, tlhaloganyo e boetse morago. A fofile malatsi! Setshwantsho sa basetsanyana ba tshameka mmogo se ne se katositse tsothe tsa motsotso oo. A boela a eletsa go tswela pele a kgala tsala, fa Bafedile a mo tswala molomo ka wa gagwe. 'O a re ke go ratela eng tsala ya me ya seinong, fa e se tlhaloganyo eo ya gagwe. O tota o opile kgomo lonaka.'

[E nopotswe go tswa go: *Lesedi*: NJ Mmutle le ba bangwe]

5.2.1 Lebotsi 'leng' le dirisiwa fa go batlwa go itsiwe eng?

(1)

5.2.2 Ke sekapuo sefe se se tlhagisiwang ke mafoko a a fa tlase?
A fofile malatsi!

(1)

- 5.2.3 Dirisa lefoko 'kgala' mo polelong e o e itlhametseng, mme bokao bo farologane le jo bo dirisitsweng mo setlhangweng sa G. (2)
- 5.2.4 Neela tthaloso ya leele le le thaletsweng mo setlhangweng sa G. (2)
- [20]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 40

PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80